

Wróblewska, Kamila

"O sztuce ludowej Warmii i Mazur", Hieronim Skurpski, Olsztyn 1971 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 2-3, 473-474

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tość artykułu H. G. Marziana polega przede wszystkim na przytoczeniu obszernych fragmentów źródłowych w języku angielskim, które mówią wyraźnie o tym, iż rząd brytyjski już w styczniu 1944 r. uznał, że Prusy Wschodnie i Gdańsk, a możliwe i inne ziemie wschodnie ówczesnego państwa niemieckiego powinny zostać oddane Polsce¹¹.

W sumie księga pamiątkowa ku czci Gausego, pomimo nierównego poziomu naukowego zamieszczonych w niej prac, a nawet tendencyjności niektórych spośród nich stanowi dość cenny wkład nauki zachodnioniemieckiej do znajomości dziejów dawnych Prus Wschodnich.

Franciszek Mincer

Hieronim Skurpski, *O sztuce ludowej Warmii i Mazur*, Olsztyn 1971, Pojezierze, ss. 160, ilustracje w tekście.

Książeczka ta stanowi zbiór artykułów o następującej tematyce: *Kultura ludowa Warmii i Mazur* (ss. 13—46); *Kaflarstwo mazurskie* (ss. 47—84); *Warmińska rzeźba ludowa* (ss. 85—115); *O muzeach wschodniopruskich* (ss. 117—129); *Sylwester Antoni Sznarbach, malarz warmiński* (ss. 131—157). Autor wyżej wymienionych publikacji przez dwadzieścia lat (1945—1965) sprawował funkcję dyrektora Muzeum Mazurskiego w Olsztynie. Był jednym z pierwszych, którzy zauważyli konieczność prowadzenia badań naukowych w zakresie sztuki regionu. Ludową sztukę Warmii włączył w nurt badawczych problemów kraju. Hieronim Skurpski nie tylko prowadził badania indywidualne. Inspirował i zachęcał do badań swoich współpracowników. Zdawał sobie sprawę, że bez dogłębnych badań naukowych nie może istnieć w muzealnictwie rzetelne wystawiennictwo i upowszechnianie wartości kulturalnych.

Omawiana książka stanowi uszeregowany zestaw artykułów, które już kiedyś publikował w różnych czasopismach naukowych i popularnonaukowych. Publikacje te powstały w pierwszym 15-leciu Polski Ludowej. W tym wypadku reprezentują drugie wydanie, i właśnie w tym aspekcie należy je rozpatrywać. Niewątpliwie zebranie w jednym opracowaniu wielu rozproszonych publikacji jest ze wszech miar rzeczą potrzebną, ale jednocześnie podając do druku po raz wtóry swoje artykuły, autor nie uwzględnił szeregu koniecznych poprawek, nie unowocześnił ich z punktu widzenia merytorycznego. Poważnym mankamentem, a nawet zaniedbaniem autorskiego obowiązku jest również fakt, że H. Skurpski nie podał w bibliografii, gdzie i kiedy uprzednio prace te drukował. W wielu wypadkach ten pierwodruk, zwłaszcza dla historyka sztuki posiada wielkie znaczenie. Porównując bowiem ilustracje zamieszczone w artykule o Antonim Sznarbachu w *Studiach Pomorskich*¹, czy o rzeźbie ludowej w „Rozprawach i Materiałach Etnograficznych”², można o wiele więcej dowiedzieć się o stronie artystycznej opracowanych obiektów niż w obecnie omawianej książce³.

Drugi problem, to uzupełnienia bibliografii uaktualniającej stan wiedzy o poszczególne opracowania. H. Skurpski z dużym wyczuciem wypowiada się na temat budownictwa ludowego. Nie na tyle jednak, aby można uważać, iż problem ten został już ostatecznie i definitywnie przebadany. Nieorientowanemu czytelnikowi, a nawet znawcy problemów budownictwa drewnianego, zdawać by się mogło, że nic więcej w ciągu ostatnich kilkunastu lat na ten temat nie napisano. Tymczasem istnieje wydana w roku 1965 przez wydawnictwo „Pojezierze” książka Franciszka A. Klonow-

¹¹ Dosłownie: *The East Prussia and Danzig, and possibly other areas will ultimately be given to Poland*, (Foreign Relations, s. 141. Cyt. za H. G. Marzianem, s. 343).

¹ H. Skurpski, *Sylwester Antoni Sznarbach, malarz i patriota warmiński*, w: *Studia Pomorskie*, t. 1, ss. 382—397.

² H. Skurpski, *Warmińska plastyka ludowa*, *Prace i Materiały Etnograficzne*, t. 19, pod redakcją J. Gajka, W. Gębika i F. Klonowskiego, Olsztyn 1960, ss. 139—153.

³ I tak na przykład pierwszy główny rozdział książki *Kultura ludowa Warmii i Mazur* został przedrukowany z książki: *Z dziejów Warmii i Mazur*, pod redakcją E. Martuszeńskiego, wydanej w Olsztynie przez „Pojezierze” w 1958 r.

skiego, gdzie na dwustu czterdziestu stronach druku przeprowadzona została dogłębna analiza wiejskiego budownictwa naszego regionu⁴. Jeśli idzie natomiast o sprzętarsztwo, to za czasów dyrektora Skurpskiego i na pewno z jego inspiracji dokonano zorganizowania interesującej wystawy o ludowym meblarstwie Warmii, Mazur i Powiśla. Również naukowy katalog do niej opracował Franciszek A. Klonowski⁵. Zamieszczony tam zestaw ilustracji, wstęp naukowy i katalog opisowy jest trwałym dorobkiem w wystawianictwie i publikacjach muzealnych czasów dyrektury Skurpskiego. Niestety i tutaj autor książki *O sztuce ludowej* zapominał podać w przypisie tę pozycję. W 1961 roku ukazał się we Wrocławiu *Atlas stroju warmińskiego*, którego autorem był także F. A. Klonowski⁶. Pozycja trwała, i jak wszystkie publikacje nie żyjącego już olsztyńskiego etnografa, solidna i wartościowa, niestety również przez H. Skurpskiego nie uwzględniona. Poddając analizie zagadnienia ludowej rzeźby warmińskiej, H. Skurpski, przynajmniej trzeba, najpełniej wykazać swoją wiedzę, erudycję i twórczą intuicję niezbędną w badaniach naukowych typu artystycznego. Ale i tutaj życie poszło naprzód. Wprawdzie autor przytacza anonimowo wydany przez Muzeum Mazurskie w roku 1958 katalog wystawy ludowej rzeźby warmińskiej, ale zapomina, że to on również jako inicjator i patron wystawy napisał wstęp, a cały katalog z punktu widzenia naukowego opracował już wielokrotnie wymieniany Franciszek Klonowski. Ponadto na początku 1971 r. ukazała się w „Komunikatach Mazursko-Warmińskich” praca Danuty Góralowej o nie publikowanych rzeźbach z terenu Warmii⁷. Te publikacje autor winien także wymienić, chociażby dopisując ją jeszcze w korekcie.

Snując swoje uwagi dalej, chciałabym przypomnieć, że badania nad malarstwem Warmii i Mazur, od czasu kiedy w *Studiach Pomorskich* opublikował on znakomitą monografię o Antonim Sznarbachu, także posunęły się naprzód. Autor bowiem we wstępie do tej pracy nazywa Korzeniewskiego „ostatnim malarzem warmińskim” i datę jego śmierci ustala na rok około 1768. Korzeniewski nie był ostatnim malarzem warmińskim⁸, ale jednym z ostatnich. A umarł dopiero po roku 1780⁹.

Wysuwając pod adresem autora zarzuty natury merytorycznej, jestem oczywiście pełna uznania dla jego pracy i zasług, jakie położył w dziedzinie badań etnograficznych. Uważam, iż pozycja H. Skurpskiego, zbierająca jego najważniejsze prace o sztuce ludowej, spełnia swoje naukowe zadanie.

Kamila Wróblewska

Anna Szyfer, *Przemiany społeczno-kulturowe na wsi warmińskiej w latach 1945—1970*, Olsztyn 1971, Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, nr 38, ss. 118.

W badaniach nad okresem historii nazywanej współczesną coraz częściej występuje współpraca badawcza różnych dziedzin naukowych. Zacierają się różnice między badaniami historycznymi, socjologicznymi czy etnograficznymi. Znajomość podstaw metodologii badań tych dyscyplin staje się warunkiem umożliwiającym uzyskanie właściwych rezultatów historykom. Studia interdyscyplinarne przynoszą ciekawe i najbardziej wartościowe pod względem poznawczym ustalenia. Trudno sobie dzisiaj wyobrazić historyka, który może prowadzić poważne badania nad dziejami ostatniego dwudziestolecia bez znajomości pokrewnych dyscyplin humanistycznych, a przede wszystkim socjologii, demografii, etnografii, statystyki. Jest to szczególnie

⁴ F. A. Klonowski, *Drewniane budownictwo ludowe na Mazurach i Warmii*, Olsztyn 1965, ss. 247.

⁵ F. Klonowski, *Ludowe meblarstwo Warmii, Mazur i Powiśla. Katalog wystawy*, Olsztyn 1961, ss. 40, 32 ilustracje.

⁶ F. Klonowski, *Strój warmiński*, Wrocław 1960.

⁷ D. Góralowa, *Katalog nie publikowanych rzeźb ludowych z terenu Warmii*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1970, nr 4, ss. 501—520, 22 ilustracje.

⁸ Ks. J. Oblak, *Materiały do działalności Ignacego Krasickiego*, w: *Studia Pomorskie*, t. 2, Wrocław 1957, ss. 401—431.

⁹ K. Wróblewska, *Korzeniewski Józef, ok. 1732—1780*; w: *Polski słownik biograficzny*, Wrocław — Warszawa — Kraków 1968, ss. 164—5.